

De geschiedenis van de Appèlbergen

Hoe een landschap zijn verleden weerspiegelt

G. Schilder-Hutten, MA

HARENER *Historische* REEKS 17

Uitgeverij Boomker Haren / Uitgeverij Knoop Haren

Inhoud

3	Inleiding
5	Hoofdstuk 1: De Appèlbergen in de periode tot 1916
5	<i>De verbindingsroute Groningen-Coevorden</i>
6	<i>Reizigers en gebeurtenissen in de omgeving van de Appèlbergen</i>
10	<i>Opkomst van de recreatie</i>
16	Hoofdstuk 2: De Appèlbergen in de periode 1916-1994
16	<i>De Nederlandse Staat neemt de Appèlbergen over</i>
19	<i>De overname door de Nederlandse Staat voorkomt mogelijke ontginningen</i>
20	<i>Militair oefenterrein in de periode tot 1940</i>
22	<i>Ontwikkelingen in de recreatie in de periode tot 1940</i>
26	<i>De Tweede Wereldoorlog</i>
26	<i>De Groninger Buitenschool</i>
27	<i>Ontwikkelingen in de recreatie na 1945</i>
31	<i>Gemeente Haren en de groeiende aandacht voor natuurbescherming</i>
36	<i>De Appèlbergen als militair oefenterrein in de periode na 1945</i>
38	<i>Defensie stoot het militair oefenterrein af</i>
40	Hoofdstuk 3: De Appèlbergen in de periode na 1994
40	<i>Staatsbosbeheer als beheerder van de Appèlbergen</i>
46	<i>Hulp in het beheer van de Appèlbergen</i>
48	<i>Ontwikkelingen in de recreatie</i>
50	<i>Geraadpleegde archieven en literatuur</i>

Inleiding

De Appèlbergen is een natuurgebied in de gemeente Haren met een oppervlakte van zo'n 37 hectare dat aan het noordeinde van de Hondsrug, ten oosten van het dorp Glimmen ligt. Het is niet het enige natuurlandschap in de omgeving en ook niet het grootste. Toch wordt het gebied niet alleen door inwoners van de gemeente Haren maar ook in de wijde omgeving gewaardeerd, vanwege de bijzondere ligging en de grote variatie in flora en fauna. De omgeving heeft een wisselend reliëf en bestaat uit bos, heide, vennen en zandvlaktes. Mensen kunnen er allerlei bijzondere planten en kruiden aantreffen en ook leven er zeldzame diersoorten. Het gebied is populair en wordt veel bezocht door recreanten en natuurliefhebbers.

Dit laatste is eigenlijk niets nieuws. In boeken en encyclopedieën over Groningen wordt de Appèlbergen vaak neergezet als 'ontspanningsoord voor mensen uit Groningen, Haren en omgeving'. Dit gebeurt al in het Nieuw Groninger Woordenboek van 1929 en in de Nieuwe Groninger Encyclopedie van 1999 blijkt dit nog steeds het belangrijkste kenmerk van het gebied. Ook de naamsverklaring komt in de verschillende uitgaven aan de orde. Oorspronkelijk zou de klemtoon op de a en niet op de è hebben gelegen. De naam Appel zou verwijzen naar de spar- en dennenappels die in de streek gevonden konden worden. Hier is echter niets over terug te vinden. Doordat de Appèlbergen lange tijd gebruikt is als militair oefenterrein, zou men de naam zijn gaan uitspreken als Appèlbergen.

De geschiedenis van het gebied is voor veel mensen globaal wel bekend. De Appèlbergen heeft zich ontwikkeld tot een bijzonder natuur- en recreatiegebied, het is lange tijd militair oefenterrein geweest en in de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers er in het geheim slachtoffers begraven. In veel gevallen blijft het echter daarbij en dat is logisch, omdat er tot nu toe nooit verder onderzoek is gedaan naar de geschiedenis van het gebied.

Dit deel van de Harener Historische Reeks geeft een chronologisch overzicht van de geschiedenis van de Appèlbergen. Hoofdstuk één behandelt de periode tot 1916. Dit jaartal is gekozen omdat de Appèlbergen in dat jaar in handen van de Nederlandse Staat kwam. De jaren 1916-1994 zullen in hoofdstuk twee aan de orde komen. In die periode was het gebied een militair oefenterrein van Defensie. In het derde hoofdstuk wordt de tijd na 1994 behandeld. Sinds dat jaar is Staatsbosbeheer de eigenaar en beheerder van de Appèlbergen. In elk hoofdstuk zal ook aandacht besteed worden aan de functies die het gebied gehad heeft en welke gevolgen deze hadden voor het landschap.

Een prentbriefkaart
uit 1930 uitgegeven
door Café Bolhuis
en een prentbrief-
kaart van omstreeks
1925

Overzicht Appélbergen

Harenermolen
Gezicht in Appélbergen